

## **Наставно-научном већу Факултета политичких наука Универзитета у Београду**

На седници Одељења за међународне студије, одржаној 2. јула 2026. године констатовано је да је кандидат Божидар Кнежевић завршио писање докторске дисертације под насловом „Регионалне безбедносне интеграције на постсовјетском простору од 2001. до 2016. године (са посебним освртом на период 2014–2016)“, израђене под менторством проф. др Драгана Р. Симића, редовног професора Универзитета у Београду – Факултета политичких наука. Наставно-научно веће Факултета политичких наука Универзитета у Београду на седници одржаној 9. јула 2026. године донело је одлуку о образовању Комисије за преглед и оцену докторске дисертације у саставу:

- проф. др Синиша Атлагић, Универзитет у Београду – Факултет политичких наука
- проф. др Владимир Ајзенхамер, Универзитет у Београду – Факултет безбедности
- проф. др Стеван Недељковић, Универзитет у Београду – Факултет политичких наука

Комисија је прегледала и оценила наведени докторски рад и на основу мишљења свих њених чланова Наставно-научном већу Факултета политичких наука Универзитета у Београду подноси следећи

### **Извештај о завршеној докторској дисертацији**

#### **1. Основни подаци о кандидату**

##### **Биографија кандидата:**

Божидар Кнежевић је рођен 8.2.1979. године у Пожаревцу, Република Србија. Основну школу и гимназију природно-математичког смера завршио је у Пожаревцу као одличан ученик.

Основне академске студије политикологије завршио је 2010. године на Факултету политичких наука, Универзитета у Београду, стекавши звање – дипломирани политиколог, са просечном оценом 7,4.

Академске 2010/2011. уписује мастер студије Политикологије – међународне студије на Факултету политичких наука Универзитета у Београду. Завршава их 15. маја 2013. године са просечном оценом током студија 9,33, одбравивши мастер тезу под називом „Организација договора о колективној безбедности као један од актера међународне безбедности”.

У периоду од 2012. до 2015. године кандидат се неформално стручно усавршавао у области међународне безбедности кроз семинаре, конференције и програм „Академија безбедности ОДКБ“, у организацији Фонда за подршку јавној дипломатији „А. М.

Горчаков“ из Москве. У наведеном програму учествовао је у три наврата, од којих једном као предавач.

Академске 2016/2017. године уписује докторске студије политикологије – међународне и европске студије, где успешно испуњава све студентске обавезе (просечна оцена током студирања: 9,4).

Од октобра 2021. године, запослен је у Министарству одбране Републике Србије, Сектор за политику одбране, Управа за међународну војну сарадњу.

### **Библиографија кандидата:**

Кандидат је објавио следеће научне радове:

- Божидар Кнежевић, „Однос ОДКБ и НАТО“, Међународна политика, бр. 1165, стр. 54-72, ISSN 0543-3657, Београд, јануар-март 2017, (M52) – самостални рад.
- Божидар Кнежевић, „Савремени процеси евроазијских економских интеграција“, Међународна политика, бр. 1155-1156, стр. 76-97, ISSN 0543-3657, Београд, јул-децембар 2014. (M52) – рад у коауторству.

## **2. Основни подаци о докторској дисертацији**

Докторска дисертација кандидата Божидара Кнежевића под насловом „Регионалне безбедносне интеграције на постсовјетском простору од 2001. до 2016. године (са посебним освртом на период 2014–2016)“ израђена је у складу са пријавом теме коју је одобрило надлежно веће Факултета политичких наука и Универзитета у Београду. Дисертација је написана на 269 страна текста стандардног формата (А4, проред 1, маргине 20mm), од којих је 170 страна основног текста а 23 стране литературе. Такође, дисертација има 61 страну прилога односно интервјуа које је кандидат обавио са стручњацима из Руске Федерације, Јерменије и Казахстана. Докторска дисертација кандидата Божидара Кнежевића се састоји из осам делова – увода, шест поглавља и закључка. Поглавља су следећа:

- Теоријско-појмовни оквир докторске дисертације
- Постсовјетски простор и утицај Руске Федерације на евроазијске интеграције
- Организација Уговора о колективној безбедности: динамика и ефекти развоја (2001–2016)
- Шангајска организација за сарадњу и ОДКБ у евроазијској безбедносној архитектури
- Анализа безбедносних интеграција на постсовјетском простору из перспективе одабраних теоријских концепата
- Међузависност ОДКБ и актера међународне безбедносне архитектуре (2001–2016)

Докторска дисертација представља заокружену целину у научном, стручном и методолошком смислу. Закључци дисертације поткрепљени су ваљаном аргументацијом, а изведени су на основу анализе обимне изворне грађе, укључујући званична документа ОДКБ и ШОС, и релевантну научну литературу.

### **3. Предмет и циљ истраживања**

Предмет докторске дисертације под насловом „Регионалне безбедносне интеграције на постсовјетском простору од 2001. до 2016. године (са посебним освртом на период 2014–2016)“ кандидата Божицара Кнежевића јесте истраживање динамике, домета и ограничења регионалних безбедносних интеграција у ширем евроазијском простору после окончања Хладног рата, са посебним фокусом на институционални развој и политичко-безбедносну улогу Организације Уговора о колективној безбедности (ОДКБ) и Шангајске организације за сарадњу (ШОС). У дисертацији се полази од претпоставке да су безбедносни процеси на постсовјетском простору обликовани истовременим деловањем регионалних и глобалних актера, те кандидат у својој дисертацији настоји да утврди у којој мери су наведене организације представљале механизме институционализације безбедносне сарадње, очувања регионалне стабилности као и пројекције геополитичких интереса држава чланица, пре свега Руске Федерације. Истраживање је усмерено и на анализу преображаја регионалне безбедносне архитектуре у условима пораста геополитичких тензија у периоду од 2014. до 2016. године, што се непосредно одразило на функционисање и стратешко позиционирање ОДКБ-а и ШОС-а у евроазијском простору.

Просторно, предмет истраживања ограничен је на постсовјетски простор (регион), односно на шири евроазијски безбедносни простор у коме се укрштају интереси Руске Федерације, Народне Републике Кине, држава насталих распадом Совјетског Савеза, као и ванрегионалних актера и организација. У методолошком и аналитичком смислу, термин „постсовјетски простор“ користи се као операционална историјско-геополитичка категорија којом се означава простор држава насталих после распада Совјетског Савеза, чији се међусобни односи и безбедносна динамика у посматраном периоду не могу у потпуности разумети без увида у заједничко политичко, институционално и друштвено наслеђе. Постсовјетски простор у дисертацији није схваћен искључиво као географска целина, већ као специфичан регионални безбедносни комплекс, обележен заједничким историјским наслеђем, високим степеном безбедносне међузависности, асиметричном расподелом моћи и различитим опажањима претњи међу државама које га чине.

Временски оквир истраживања обухвата раздобље од 2001. до 2016. године, које представља време интензивне трансформације безбедносних односа на постсовјетском простору (региону) и у ширем евроазијском окружењу. Као индикатор почетка процеса институционализације регионалне безбедносне сарадње у Евроазији, 2001. година је одређена као полазна временска одредница истраживања. Управо те године основана је Шангајска организација за сарадњу, чиме је формализован нови модел регионалне

безбедносне координације, док су терористички напади на Сједињене Америчке Државе од 11. септембра 2001. године истовремено утицали на редефинисање глобалног безбедносног окружења и интензивирање сарадње у области борбе против тероризма, верског екстремизма, сепаратизма и других транснационалних претњи. У таквом контексту долази и до постепене трансформације ОДКБ-а у институционално консолидованији систем колективне безбедности са израженијом војно-политичком компонентом. Као индикатор завршне фазе процеса прилагођавања регионалних безбедносних интеграција новим геополитичким околностима, насталим после избијања кризе у Украјини и погоршања односа Русије и Запада, 2016. година је одређена као завршна временска одредница истраживања. Усвајање новог Стратешког концепта ОДКБ-а 14. октобра 2016. године симболично и аналитички означава заокруживање једне развојне фазе регионалне безбедносне архитектуре на постсовјетском простору.

Посебан аналитички значај у оквиру истраживања има период од 2014. до 2016. године, који представља прекретницу у развоју безбедносних односа на постсовјетском простору и у ширем евроазијском контексту. Украјинска криза, припајање Крима Руској Федерацији, продубљивање конфронтације између Русије и западних актера, као и интензивирање активности НАТО-а, Европске уније, ОЕБС-а и Уједињених нација у области регионалне безбедности, значајно су утицали на трансформацију постојеће безбедносне архитектуре. У таквим околностима, ОДКБ и ШОС нашле су се пред изазовом институционалне и политичке адаптације на новонастале геополитичке услове, што овај период чини посебно релевантним за анализу њихове функционалности, степена кохезије и способности да делују као механизми регионалног безбедносног управљања. Истовремено, наведени процеси отворили су питање да ли ове организације превасходно представљају инструменте колективне безбедности и мултилатералне сарадње или, пре свега, оквире за очување политичког утицаја водећих држава и артикулацију ширих геополитичких интереса у евроазијском простору.

У оквиру тако дефинисаног временског оквира, ради контекстуалног разумевања динамике предмета истраживања, издвајају се три ужа аналитичка фокуса. Прва фаза обухвата рани постхладноратовски период, који представља исходишну основу за обликовање савремених безбедносних односа на постсовјетском простору и предуслов за касније процесе регионалног безбедносног повезивања. Друга фаза, од 2001. до 2013. године, обухвата период иницијалне институционализације и релативне консолидације регионалних безбедносних интеграција, током којег се обликују основни механизми сарадње, дефинишу приоритетне безбедносне претње и постепено јача улога Русије и Кине у регионалним безбедносним процесима. Истовремено, овај период карактеришу и први озбиљнији тестови функционалности постсовјетске безбедносне архитектуре, укључујући оружани сукоб у Грузији 2008. године, који је указао на ограничења постојећих механизма регионалне сарадње и различите интересе држава чланица. Трећа фаза обухвата период од 2014. до 2016. године, који је обележен интензивирањем

геополитичких тензија после избијања кризе у Украјини и процесом прилагођавања регионалних безбедносних интеграција новим међународним околностима.

У циљу систематичног објашњења наведених процеса, истраживање је теоријски утемељено пре свега у оквиру теорије регионалног безбедносног комплекса, која омогућава анализу начина на који се безбедносне претње, интереси и облици сарадње структурирају унутар одређеног регионалног простора. Овај теоријски приступ допуњен је концептом безбедносне дилеме савезништва, као и поставкама реалистичке теорије о дипломатији и институционалним механизмима као инструментима пројекције моћи и очувања утицаја држава у међународним односима. Комбиновањем наведених теоријских перспектива омогућава се свеобухватније сагледавање динамике савезништва, процеса институционализације безбедносне сарадње и односа моћи у постсовјетском и ширем евроазијском простору. Иако су у истраживању коришћени и други теоријски приступи комплементарног карактера, наведени аналитички оквир представља основну интерпретативну матрицу дисертације, будући да најпотпуније објашњава структурне и политичке услове настанка, развоја и трансформације регионалних безбедносних интеграција.

Организација Уговора о колективној безбедности и Шангајска организација за сарадњу су погодне за упоредну анализу јер представљају различите моделе регионалне безбедносне интеграције. ОДКБ је формализованији војно-безбедносни аранжман, са јасније израженом компонентом колективне безбедности и снажним ослоном на улогу Руске Федерације. Насупрот томе, ШОС представља шири евроазијски политичко-безбедносни формат, у коме се безбедносна сарадња повезује са политичком координацијом, економским интересима, борбом против заједничких претњи и односом Русије и Кине у Централној Азији. Управо разлике у институционалном дизајну, степену формализације, географском обухвату и функционалним димензијама ових организација омогућавају кандидату да сагледа више модела регионалног безбедносног повезивања у постсовјетском и ширем евроазијском простору.

### **Научни значај истраживања**

Докторска дисертација мср Божицара Кнежевића има научни значај јер доприноси унапређењу знања о регионалним безбедносним интеграцијама на постсовјетском простору кроз свеобухватну анализу Организације Уговора о колективној безбедности (ОДКБ) и Шангајске организације за сарадњу (ШОС). Посебан научни допринос огледа се у интегрисаној примени Теорије регионалних безбедносних комплекса Барија Бузана и Олеа Вивера, концепта дилеме савезништва Глена Х. Снајдера и теорије класичног реализма Ханса Моргентауа, чиме се успоставља јединствен аналитички оквир за проучавање регионалних безбедносних интеграција. Такав приступ омогућава свеобухватније разумевање утицаја регионалне безбедносне структуре, националних

интереса, перцепције претњи и односа моћи на функционисање и ефикасност безбедносних организација у постсовјетском региону.

Научни допринос дисертације огледа се у:

1. унапређењу постојећег фонда научних сазнања о регионалним безбедносним интеграцијама кроз систематску емпиријску анализу Организације Уговора о колективној безбедности и Шангајске организације за сарадњу у периоду од 2001. до 2016. године, са посебним освртом на кризни период 2014–2016. године;
2. развијању новог интегрисаног аналитичког оквира заснованог на комплементарној примени Теорије регионалних безбедносних комплекса, концепта дилеме савезништва и улоге дипломатије у теорији класичног реализма Ханса Моргентауа, чиме се омогућава вишедимензионална анализа регионалних безбедносних интеграција;
3. продубљивању разумевања односа регионалних безбедносних организација и шире међународне безбедносне архитектуре, са посебним освртом на улогу Руске Федерације, Народне Републике Кине и односе са другим међународним безбедносним актерима;
4. емпиријској провери и критичком преиспитивању постојећих теоријских претпоставки о функционисању регионалних безбедносних интеграција, њиховој кохезији и ограничењима у условима различитих националних интереса и перцепција претњи;
5. стварању теоријски и емпиријски утемељене основе за будућа истраживања у области међународних односа, регионалне безбедности и евроазијских интеграционих процеса.

На тај начин, ова докторска дисертација доприноси развоју студија међународних односа и међународне безбедности, посебно у области проучавања регионалних безбедносних интеграција изван евроатлантског простора, пружајући нова теоријска и емпиријска сазнања о функционисању регионалних безбедносних организација на постсовјетском простору.

### **Друштвени значај истраживања**

Друштвени значај овог истраживања огледа се у бољем разумевању савремених безбедносних процеса на постсовјетском простору и њиховог утицаја на европску и међународну безбедност. Иако се Организација Уговора о колективној безбедности и Шангајска организација за сарадњу често посматрају као регионалне организације ограниченог географског домета, њихово деловање непосредно утиче на шире безбедносно окружење, нарочито у условима изражених геополитичких промена после 2014. године. Резултати истраживања могу бити од користи државним институцијама, доносиоцима одлука, и академској заједници приликом анализе савремених безбедносних

процеса, процене регионалних ризика и разумевања политика великих сила на постсовјетском простору. Посебан значај огледа се у могућности примене добијених сазнања у области међународних односа, међународне безбедности, дипломатије и стратешких студија. Истраживање, такође, доприноси ширем разумевању начина на који регионалне безбедносне организације функционишу у условима асиметричне расподеле моћи, различитих националних интереса и променљивог међународног окружења. Добијени резултати могу послужити као основа за даља научна истраживања, али и као аналитичка подршка приликом процене развоја регионалних безбедносних интеграција у другим деловима света.

Дисциплинарно посматрано, предмет дисертације мср Божидара Кнежевића припада области науке о међународним односима, а пре свега студијама безбедности, регионалним студијама, геополитици, теорији регионалних безбедносних комплекса и истраживању међународних организација. Тема је постављена на пресеку теоријског и емпиријског истраживања: са једне стране, она подразумева примену релевантних теоријских концепата на постсовјетски простор, док са друге стране обухвата анализу конкретних институционалних пракси, политичких одлука, механизма сарадње, ограничења и ефеката деловања ОДКБ и ШОС у посматраном периоду.

#### **4. Основне хипотезе од којих се полази у истраживању**

У складу са предметним одређењем и научним циљевима истраживања, хипотетички оквир дисертације обухвата једну општу, четири посебне и три појединачне хипотезе.

##### ОПШТА ХИПОТЕЗА

Регионалне безбедносне интеграције на постсовјетском простору у периоду 2001–2016. године, институционализоване кроз ОДКБ и ШОС, имају ограничену способност интегрисаног регионалног безбедносног управљања. Ниво њихове функционалности условљен је асиметричном расподелом моћи, доминантном улогом Руске Федерације и различитим перцепцијама претњи међу државама чланицама, што је посебно дошло до изражаја у периоду 2014–2016. године.

##### Прва посебна хипотеза

Постсовјетски простор функционише као регионални безбедносни комплекс у којем доминантна позиција Руске Федерације структурно утиче на степен институционалне кохезије и координације у оквиру безбедносних интеграција.

##### Друга посебна хипотеза

Различите перцепције безбедносних претњи међу државама чланицама ОДКБ и ШОС ограничавају ниво међусобног поверења и успоравају развој дубљих облика безбедносне интеграције.

### Трећа посебна хипотеза

Национални интереси држава чланица и неједнак однос политичке, економске и војне моћи доводе до инструментализације безбедносних интеграција у функцији очувања позиције водећих актера.

### Четврта посебна хипотеза

ОДКБ и ШОС представљају различите моделе регионалних безбедносних интеграција: ОДКБ је усмерена ка унутаррегионалној војно-безбедносној координацији постсовјетског простора, док ШОС делује као шири евроазијски политичко-безбедносни формат са ограниченим степеном институционалне интеграције.

### Прва појединачна хипотеза

Интервенција Руске Федерације у Грузији 2008. године показала је да регионалне безбедносне интеграције на постсовјетском простору немају капацитет интегрисаног институционалног реаговања у условима кризе високог интензитета.

### Друга појединачна хипотеза

Украјинска криза 2014. године продубила је безбедносне дилеме унутар постсовјетског простора и потврдила ограничену способност безбедносних интеграција за јединствено институционално деловање.

### Трећа појединачна хипотеза

Период 2014–2016. године представља критични тест функционалности регионалних безбедносних интеграција, у којем се показује да ОДКБ и ШОС делују пре свега као механизми политичке координације и геополитичког позиционирања, а не као интегрисани систем регионалног безбедносног управљања.

Постављене хипотезе су у складу са предметом истраживања и омогућили су да се дисертација усмери на испитивање односа између институционалне форме и стварне функционалности регионалних безбедносних интеграција. Њихова вредност је у томе што повезују теоријске претпоставке о регионалним безбедносним комплексима, безбедносној дилеми савезништва и реалистичком схватању моћи са конкретним емпиријским случајевима ОДКБ и ШОС.

## **5. Опис садржаја (структуре по поглављима) дисертације**

Докторска дисертација кандидата мср Божицара Кнежевића се састоји из осам делова – увода, шест поглавља и закључка.

Прво поглавље, односно увод, кандидат започиње објашњавањем подстицаја за одабир теме истраживања, уводи тему и предмет истраживања и објашњава значај избора теме. У овом делу кандидат дефинише истраживачко питање и основне концепте које

користи у истраживању. Уводно поглавље садржи и опис теоријско-методолошког оквира који је коришћен у дисертацији, као и основне истраживачке хипотезе. Оправданост предузетог истраживања кроз очекивани научни и друштвени допринос кандидат приказује у уводном делу истраживања и на његовом крају кратко описујући садржај сваког наредног поглавља, као својеврсни путоказ кроз докторску дисертацију.

Друго поглавље, односно теоријско-појмовни оквир дисертације, усмерено је на разјашњење основних појмова релевантних за предмет истраживања. У њему кандидат анализира појмове безбедности, регионалне сарадње, регионалних безбедносних интеграција, колективне безбедности, региона и постсовјетског простора. Поред тога, представљене су специфичности постсовјетског безбедносног простора, разлози интеграције, као и регионални и међународни изазови који су посебно дошли до изражаја у периоду 2014–2016. године. У завршном делу овог поглавља изложени су изабрани теоријски оквири: теорија регионалних безбедносних комплекса Бузана и Вивера, концепт безбедносне дилеме савезништва Глена Снајдера и концепт дипломатије као инструмента моћи у оквиру теорије класичног реализма Ханса Моргентауа.

Треће поглавље посвећено је постсовјетском простору и утицају Руске Федерације на евроазијске интеграције. У овом делу кандидат анализира постсовјетски простор као политички, економски и безбедносни регион, уз посебно разматрање историјско-институционалног континуитета, унутрашње хетерогености и подрегионалних целина као што су Источна Европа, Кавказ и Централна Азија. Поглавље обухвата и анализу евроазијских интеграционих формата, међу којима су Заједница независних држава, Царинска унија, Евроазијска економска заједница и Евроазијска економска унија, као и алтернативни и конкурентни формати попут ГУАМ-а и БРИКС-а. На тај начин ово поглавље обезбеђује неопходан историјски и геополитички контекст за разумевање развоја безбедносних интеграција.

Четврто поглавље усмерено је на Организацију Уговора о колективној безбедности, њену динамику и ефекте развоја у периоду 2001–2016. године. У њему кандидат анализира порекло ОДКБ, трансформацију од Уговора о колективној безбедности ка организацији, институционалну еволуцију, структуру, механизме одлучивања и облике деловања. Посебан део посвећен је аналитичким профилима држава чланица, њиховим економским и војним капацитетима, елементима меке моћи, политичком утицају и различитим нивоима ангажовања у оквиру организације. У овом поглављу разматран је и однос ОДКБ према НАТО, ОЕБС-у и Уједињеним нацијама, као и ефекти деловања ОДКБ на регионалну безбедност.

Пето поглавље бави се Шангајском организацијом за сарадњу и њеним односом са ОДКБ у евроазијској безбедносној архитектури. Кандидат анализира настанак ШОС, улогу „Шангајске петорке“, њену трансформацију у међународну организацију, проширење мандата и основне области деловања. Посебно је обрађена безбедносна димензија ШОС, улога Регионалне антитерористичке структуре, сарадња Русије и Кине и позиција централноазијских држава. У наставку поглавља упоређени су институционални односи

ОДКБ и ШОС, различити нивои и модели интеграције, географски обухват и функционалне разлике, као и улога Руске Федерације у оба формата. Завршни део поглавља посвећен је дометима и ограничењима ОДКБ и ШОС у управљању регионалним безбедносним изазовима, посебно у периоду 2014–2016. године.

Шесто поглавље представља кључни теоријско-аналитички део дисертације. У њему кандидат примењује изабране теоријске концепте на анализу регионалних безбедносних интеграција на постсовјетском простору. Постсовјетски простор анализиран је као регионални безбедносни комплекс, са посебним освртом на структуру комплекса, главне актере, центре моћи, улогу Руске Федерације и позицију ОДКБ и ШОС у артикулацији регионалних безбедносних односа. У оквиру истог поглавља примењен је и концепт безбедносне дилеме савезништва, како би се испитали степен поверења међу државама чланицама, различите перцепције претњи и ограничења колективног деловања. Посебна пажња посвећена је раздобљу од 2014. до 2016. године као тесту функционалности безбедносних интеграција у условима кризе.

Седмо поглавље бави се међузависношћу ОДКБ и актера међународне безбедносне архитектуре. У овом делу кандидат анализира место и улогу ОДКБ у постхладноратовском међународном поретку, њен институционални идентитет и безбедносни мандат. Посебно су обрађени односи ОДКБ са НАТО, ОЕБС-ом, Уједињеним нацијама и Европском унијом. Анализа се усредсређује на институционалну конкуренцију, различите безбедносне концепте, перцепције претњи, ограничене облике сарадње и утицај спољних актера на унутрашњу кохезију ОДКБ. Ово поглавље има значајну улогу у показивању да се регионалне безбедносне интеграције на постсовјетском простору не могу посматрати изоловано од шире међународне безбедносне архитектуре.

Осмо поглавље, односно закључак синтетизује теоријске и емпиријске налазе до којих је кандидат дошао у истраживању. У овом делу рада оцењено је у којој мери су постављене хипотезе потврђене, делимично потврђене или оповргнуте. Поред тога, изложени су теоријски и емпиријски доприноси дисертације, посебно у погледу разумевања безбедносних интеграција изван евроатлантског простора и значаја постсовјетског региона за студије регионалне безбедности. На крају су назначени могући правци даљих истраживања.

## **6. Методе које су примењене у истраживању**

У докторској дисертацији кандидат мср Божићар Кнежевић применио је више међусобно повезаних научних метода, у складу са сложеностју предмета истраживања и потребом да се регионалне безбедносне интеграције анализирају на више нивоа. Истраживање се ослања на анализу широког корпуса писаних и мултимедијалних извора, укључујући званичне државне акте, међународне споразуме, стратегијске документе из области безбедности, документа ОДКБ и ШОС, извештаје међународних организација, научну литературу, аналитичке студије и релевантне политичке коментаре.

Од основних научних метода, у истраживању су примењене анализа и синтеза, индукција и дедукција. Анализа је омогућила рашчлањивање сложених безбедносних интеграционих процеса на појединачне елементе, као што су институционална структура, механизми одлучивања, улога држава чланица, перцепције претњи, односи моћи и реакције на кризне ситуације. Синтеза ће, са друге стране, омогућити повезивање ових елемената у целовито објашњење карактера, домета и ограничења регионалних безбедносних интеграција на постсовјетском простору.

Индуктивни приступ био је значајан за извођење општих закључака на основу анализе конкретних случајева, институционалних пракси и кризних догађаја. Дедуктивни приступ примењен је у тестирању постављених хипотеза и у провери применљивости изабраних теоријских концепата на емпиријску грађу. На тај начин, истраживање је повезало теоријски оквир са конкретном анализом ОДКБ и ШОС.

Компаративна метода имала је посебно важно место у раду, будући да је један од кључних циљева дисертације био упоређивање ОДКБ и ШОС као различитих модела регионалне безбедносне интеграције. Кандидат је кроз компаративни приступ испитивао разлике и сличности у погледу институционалног дизајна, степена формализације, географског домета, механизма одлучивања, врсте безбедносних функција, улоге водећих актера и способности реаговања у кризним ситуацијама. Ова метода омогућила је да се ОДКБ и ШОС не посматрају само као појединачни случајеви, већ и као два модела безбедносног организовања у евроазијском простору.

Метода анализе садржаја примењена је на званична документа, декларације, стратегије, статуте, споразуме, саопштења, извештаје и друге релевантне изворе. Она је омогућила да се утврди како ОДКБ и ШОС дефинишу сопствене циљеве, претње, мандате и механизме деловања. Поред тога, анализа садржаја била је корисна и за испитивање начина на који државе чланице, као и спољни актери, формулишу своје безбедносне интересе и перцепције претњи.

У истраживању је примењена и анализа докумената, нарочито међународних уговора, оснивачких аката организација, стратешких концепата, безбедносних доктрина, извештаја међународних организација и релевантних институционалних материјала. Овај поступак значајан је за утврђивање формалних надлежности, правног оквира, институционалних капацитета и ограничења ОДКБ и ШОС.

Секундарна анализа података такође представља важан део методолошког оквира. Она подразумева критичко коришћење већ постојећих научних, статистичких, институционалних и аналитичких извора ради тумачења активности ОДКБ и ШОС у периоду од 2001. до 2016. године, са посебним освртом на период 2014–2016. године. На овај начин кандидат је могао да сагледа дугорочне трендове, али и да издвоји специфичне моменте у којима се показују функционална ограничења или адаптивни капацитети регионалних безбедносних интеграција.

Комбиновање више теоријских оквира, теорије регионалних безбедносних комплекса, концепта безбедносне дилеме савезништва и улоге дипломатије у теорији

класичног реализма, омогућило је сложеније и свеобухватније сагледавање предмета истраживања. Истовремено, коришћење различитих извора података, од званичних докумената до академских анализа и извештаја међународних организација, допринело је поузданости закључака.

Кандидат Божидар Кнежевић применио је и студију случаја, која је омогућила дубље разматрање функција ОДКБ и ШОС у управљању регионалним безбедносним изазовима. Посебан значај имала је анализа кризних момената, као што су интервенција Руске Федерације у Грузији 2008. године и украјинска криза 2014. године, јер управо ови случајеви омогућавају проверу стварних домета институционалног реаговања, унутрашње кохезије и политичке солидарности у оквиру регионалних безбедносних интеграција.

Поред наведеног, у методолошком оквиру примењена је квалитативна анализа докумената и стратегија држава чланица и међународних организација, као и квантитативна анализа доступних статистичких података о активностима, војним вежбама, иницијативама и заједничким механизмима деловања. спроведено је истраживање применом полуструктурисаног интервјуа као технике прикупљања примарних података, с циљем стицања дубљег увида у ставове, искуства и процене испитаника о предмету истраживања.

Овако постављен методолошки оквир одговорио је на предмет и циљеве дисертације, јер је омогућио истовремено теоријско, историјско, институционално и емпиријско сагледавање регионалних безбедносних интеграција на постсовјетском простору.

## **7. Остварени резултати и научни допринос дисертације**

Остварени научни допринос докторске дисертације огледа се, пре свега, у систематском проучавању регионалних безбедносних интеграција на постсовјетском простору, као области која је у домаћој научној литератури мање заступљена од истраживања евроатлантских интеграција и западних безбедносних институција. Кандидат мср Божидар Кнежевић полази од потребе да се ОДКБ и ШОС анализирају не само као формалне међународне организације, већ као институционални изрази специфичних безбедносних, геополитичких и интеграционих процеса у Евроазији.

Научни значај дисертације огледа се и у примени теорије регионалних безбедносних комплекса на постсовјетски простор. Таква примена омогућава да се овај регион посматра као простор густе безбедносне међузависности, у коме се претње, интереси и политичке одлуке једних актера непосредно одражавају на положај и понашање других. Посебан допринос представља настојање да се теорија регионалних безбедносних комплекса повеже са концептом безбедносне дилеме савезништва и схватањем дипломатије у теорији класичног реализма, што ствара сложенији аналитички оквир за разумевање регионалних интеграција.

Дисертација доприноси и бољем разумевању ОДКБ и ШОС као различитих модела институционализоване безбедносне сарадње. Док се Организација Уговора о колективној безбедности посматра као војно-безбедносни и колективно-безбедносни формат са наглашеном улогом Руске Федерације, Шангајска организација за сарадњу се анализира као шири политичко-безбедносни и кооперативни формат у коме важну улогу имају и Русија и Кина. Упоредна анализа ових организација омогућила је прецизније разумевање различитих облика регионалног безбедносног повезивања, њихових предности, ограничења и политичких функција.

Остварени резултати истраживања односе се и на боље разумевање периода 2014–2016. године као критичног теста функционалности регионалних безбедносних интеграција. Анализа колеге Кнежевића показала је у којој мери су ОДКБ и ШОС биле способне да реагују на кризе високог интензитета, како су се њихове чланице позиционирале у односу на украјинску кризу и какве су последице ове кризе имале по унутрашњу кохезију, институционални развој и кредибилитет ових организација.

Допринос дисертације огледа се и у испитивању односа регионалних безбедносних интеграција са широм међународном безбедносном архитектуром. Анализа односа ОДКБ и ШОС са НАТО, ОЕБС, УН и ЕУ омогућила је да се боље разумеју механизми сарадње, конкуренције, ограниченог дијалога и институционалног позиционирања у постхладноратовском безбедносном поретку. Овај аспект истраживања важан је јер показује да регионалне безбедносне интеграције не делују у изолованом простору, већ у сталној интеракцији са глобалним и ванрегионалним актерима.

Научни допринос дисертације може се очекивати и у продубљивању разумевања улоге националних интереса, перцепције претњи, асиметричне расподеле моћи и дипломатског деловања унутар регионалних безбедносних аранжмана. Истраживање је показало да формално постојање институција не мора нужно да значи и висок степен стварне интеграције, уколико државе чланице имају различите безбедносне приоритете, различите спољнополитичке оријентације и различит однос према водећим актерима унутар организације.

Друштвени допринос дисертације огледа се у повећању разумевања савремених безбедносних процеса у Евроазији, као и у развијању аналитичких основа за разумевање регионалне стабилности, институционалне сарадње и ограничења колективног деловања. Резултати истраживања могу бити корисни не само академској заједници, већ и стручној јавности, доносиоцима одлука и аналитичарима који се баве међународном безбедношћу, спољном политиком, регионалним интеграцијама и односима великих сила.

## **8. Закључак**

На основу изведеног истраживања може се тврдити да је кандидат Божићар Кнежевић показао изражен смисао за научноистраживачки рад и продубљено разумевање регионалних безбедносних интеграција на постсовјетском простору. Дисертација се

одликује јасно постављеним предметом и циљевима истраживања, доследно примењеним теоријско-методолошким оквиром и систематичном анализом обимне изворне грађе.

Структура садржаја дисертације заснована је на принципима општости и конкретизације истраживања. Дисертација омогућава јасно сагледавање предмета истраживања, теоријског оквира, хипотетичког оквира и изведених закључака. Коришћена литература и релевантна научна грађа, укључујући званична документа ОДКБ и ШОС на изворним језицима, пружиле су чврсту основу за израду докторске дисертације и потврдиле висок ниво методолошке оспособљености кандидата.

Постигнути резултати истраживања кандидата мср Божидара Кнежевића представљају значајан и оригиналан научни допринос разумевању регионалних безбедносних интеграција изван евроатлантског оквира, упоредном сагледавању ОДКБ и ШОС као различитих модела институционализоване безбедносне сарадње, као и разумевању периода 2014–2016. године као критичног теста функционалности ових организација.

Анализом и критичком оценом докторске дисертације, Комисија закључује да је дисертација Божидара Кнежевића написана у складу са усвојеном пријавом и одобрењем надлежног Наставно-научног већа, да представља оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану. Стога Комисија предлаже Наставно-научном већу Факултета политичких наука Универзитета у Београду да усвоји Извештај о завршеној докторској дисертацији кандидата Божидара Кнежевића и да омогући наставак процедуре за јавну одбрану дисертације.

У Београду, 29. јул 2026. године.

Комисија:

---

проф. др Синиша Атлагић  
Универзитет у Београду – Факултет политичких наука

---

проф. др Владимир Ајзенхамер  
Универзитет у Београду – Факултет безбедности

---

проф. др Стеван Недељковић  
Универзитет у Београду – Факултет политичких наука